

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ЖАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ БУХОРО ВИЛОЯТИ КЕНГАШИ СЕССИЯСИДА СЎЗЛАГАН НУТҚИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

Бу ахволга қўйинмасдан, ёнмасдан бўладими? Бу ахволни ақли соғ одам қандай тушуниши мумкин?

Фаллани пайхон қилиш қил-қизил нонқурлик, нонтеп-қил эмасми? Гуноҳ эмасми? Уволи тутмайдими?

Хўжалик эгасиман деб гердайдиган юрган раисларни қандай тушуниши мумкин?

Бундай нонқур қимсаларга қарши ҳокимлар нима чора қўрипти?

Пахтачилик бўйича бу йил режа виллоятда 89,5 фоизга бажарилиди. Хосилдорлик 1993 йилга нисбатан 6,3 центнерга камайди.

Пахтани қайта ишлаш бора-бора нуксонлар ҳам анчагина. Йилдан-йилга тала олиш микдори камайиб кетмоқда. Утган йили режадагидан 1,2 фоиз кам тала олинди. Режада белгилангандан икки баравар ортқ еки 12,6 фоиз чикмига (угар) йўл қўйилган. Бу виллоят бўйича 44 минг тонна пахта-ни ташкил қилади.

Бу тасодийий эмас, албатта. Бундан қимлар ман-фаватдор бўлиб, қимлар жа-рб қўрмоқда — бу масалага аниқлик қилиш керак. Мута-садди ташкилотлар ва ор-ганлар бунинг негизига етиб бориши вақти келди.

Чорвачилик соҳасида тўлғаниб қолган муам-молар ҳам тобора мураккаб-лашиб бормоқда. Виллоят ҳўжалиқларида гўшт етишти-риш утган йилга нисбатан 25 фоиз, сўт ишлаб чиқариш 47 фоиз камайди. Қорамоллар сони салкам 24 минг бош, сиғирлар сони 4 минг бош, қўй-эчкилар сони қарийб 125 минг бош озайд. Масала-нинг ташвишли томони шун-даки, гўшт, сўт етиштириш ва моллар сонининг кайиш-иш деҳон-фермер ҳўжали-ларида ҳам содир бўлмоқда.

Чорвадорлар, фермерлар ҳар қадамда масуулиятсиз-ликка, расмийчиликка ва таъминатликка дўч келмоқда. Қирган идораларида муш-қули ҳал бўлмай, сарсон бў-либ юришибди.

Виллоятда шў йил ем-хаш-қаш тайёрлаш режаси аранг 63 фоизга бажарилиди. Озуқа сифати ёмонлашмоқда. Бун-дай ахвол билан чорвачилик-ни ривожлантириш бўларми-ди?

Хўрматли депутатлар! Бухоро виллоятдаги деҳ-қончилик тармоқларининг ах-воли мураккаблиги ҳақида кўп гапириш мумкин. Бундай инқирозли ҳолатдан қийш-чўн кескин чоралар қўрмас-дан, биринчи навбатда, ер-нинг, тупроқнинг унумини, унинг мелиоратив ҳолатини яхшилашмасдан, арик-зўрлар-ни тазолашмасдан, дренаж ишларини бажармасдан, ер ости, шўр сувларни па-сайтирмасдан, деҳқончилик маданиятини оширмасдан ҳеч нарсага эришолмайдими.

Шу билан биргаликда ил-гир технологиялар жорий қилин-мас, эртага аҳолиимиз яна-да қийин бўлиши мўҳаррар. Бунга аниқласдан, тушун-масдан бугунги замонада иш олиб бориш мумкин эмас.

Масалан, бугун мамла-катимизда пахтани пилкка ости-да ўстириш бўйича катта ишлар амалга оширилмоқда. Унинг афзаллигини Андижон ва бошқа виллоятлар мисоли-да аққол қўриш мумкин. Охириги мавсум бу усулнинг самарасини жуда яхши на-моён қилди. Ҳўш, Бухоро ви-лояти бу борада бирор жид-дий ҳаракат қилмаптими? Аф-суски, бундай ҳаракат йўқ, ҳисоби.

Яқинда Қишлоқ ҳўжалиги ва сув ҳўжалиги вазирлиқ-лари бирлаштирилди. Бу шун-чаки, навбатдаги тадбир а-соси Биз Бухоро каби ви-лоятлардаги аҳолини, унинг келажакни ўйлаб шу ишни қилиб. Бу аргосанот тизим-да қишлоқ ва сув ҳўжали-гини бошқариш тузилмасини тақомиллаштириш, тупроқ-қурилишларини ошириш, су-ғорилган ерлардан фойдалан-ган самардорлигини яхшилаш ва қишлоқ ҳў-жалиги экинлари хосилдор-лигини кўпайтириш мақсади-да амалга оширилмоқда.

Энг мумкин масала — сув ҳўжалиги, сув ишхотлари, ирригация ва мелиорация

ишлари, бунга сарф қилинган маблағлар, авваламбор, деҳқон-чилик самарасини ошириш мақ-садида қилинмоқда.

Сув ҳўжалиги вазирлиги ва унинг жойлардаги тармоқлари ва идоралари, асосан, бюджет-дан маблағ олиб, ҳеч нарсага жавоб бермай яшарди. Тўрачи-лик, текинтомчилик ва боқиман-далик улар фаолиятида одат ту-сига кириб қолган эди. Ваҳо-ланки, айти ҳосилининг самара-си, тақдирини улар билан боғлиқ.

Мана энди қабул қилинган чора-тадбир ҳар бир қадамни ўйлаб босишга, ҳар бир гектар экин майдонини тақдирига жавоб-гарликка, пировад натижада эса аргосанот тизимининг ис-тиқболни учун, деҳқончиликка мутасадди барча ташкилот ва уларнинг раҳбарлари масуули-ятини оширишга олиб келиши керак. Қатъий жавобгарлик бора-бора ишда кут-барақа бўла-ди. Бу — шўбҳасиз.

Лекин бу ўзгаришлар, исло-хотларнинг негизини, маъно-муҳитини виллоят раҳбарлари яхши англайдими, йўқми — гап анча шунда.

Виллоятнинг молиявий ах-воли кўнглидатедек эмас. Шў йил-нинг 1 нобрига қадар дебитор қарзлар микдори 2,5 миллиард сўмга, кредитор қарзлар эса 2 миллиард 800 миллион сўмга өтди. Бу виллоятдаги баъзи қор-хона ва ташкилотларнинг икти-содий раванқига тўсиқ бўлмоқ-да.

Пул муомаласига жиддий эътибор берилмапти. Виллоятда муомалалар ҳар 3 сўм-дан 1 сўми банкка қайтиб кел-мапти. Утган 11 ой мобайнида пул эмиссияси 64 фоиздан сўм өтди. Бу ракам Қоровул-бозор туманида салкам 92, Олот туманида 81, Шўфирқон туманида 77 фоизни ташкил өтади.

Мен виллоят раҳбарлари ва тегишли фаоллардан бир нар-сани сўрамоқчиман: қани, айти-нлар-чи, қўлида пули бор одам қайсига бориб савдосини қила-ди, қаерда ўз ўмушларини би-тиради?

Савдо ва хизмат қўрсатиш соҳасида қўнчилик ишлар ҳўжа-қарин қабилда бўлса, дўқон-ларнинг пештахталари бўм-бўш, савдо ташкилоти номи ва му-қимчилик шаклининг ўзгариғи билан, иш эскича услубда таш-қил өтилатган бўлса, умуман, одамларнинг, харидорларнинг ҳўж-қарин ва додидан ўзққ бўл-са, бечора одамлар қимга бор-син, қимга доду фарёдини айт-син?!

Солиқ хизмати ҳодимлари томонидан шў йилнинг 10 ойи мобайнида ўтказилган 1100 тек-ширувдан 850 тасида касса ап-паратларини ишлатишда жид-дий қамчиликлар аниқланган, 780 киши маъмурий жавобгар-ликка тортилган.

Солиқ қўнчилиғига рияз қилмаслик ҳоллари тобора кўпаймоқда.

Айни пайтда текширилган 5276 қорхона, ташкилот ва фир-мадан 3451 тасида турли қо-нунбузарликлар рўй берганли-қи аниқланди. Натижада 167 миллион сўм қўшима солиқ ун-дирилди.

Аҳолига пулни хизмат қўрса-тиш жон бошига 760 сўмини таш-қил өтади, ҳолос. Бу қўрсаткич Когон туманида 62,8, Шўфир-қонда 173, Жондорда 180, Боб-кенда 248, Олоғда 200 сўмини ташқил өтади.

Виллоятдаги 1531 қишлоқда атиги 21 та маъишӣ техникуми таъмирлаш, 9 та соатсозлик ус-тахонаси, 63 та суратхона, 92 та телевизор ва радио тўзатиш устанокиси, 7 та қимёвий тоза-лаш пункти мавжуд, ҳолос.

1531 қишлоқда бор-йўғи 135 та ҳаммом бўлиб, шундан 97 та-си умуман ишламапти. Текши-рув пайтида Вобкент туманида-ғи 19 та ҳаммомнинг биронта-си ҳам ишламаётганлиғи аниқ-ланди.

Қишлоқ аҳолисига тиббий хизмат қўрсатиш даражаси анча паст. 397 фельдшерлик-акушерлик пунктларининг 313 таси нобон биланларда жойлаш-тирилган. Уларнинг 25 фоизи оқик сув ҳавзаларидан, қолган-лари эса қудуқлардан фойда-ланади.

Ичимлик суви сифати ёмон-лиги аҳоли соғлиғининг кескин ёмонлашганига, юқумли касал-ликларнинг қўнчилиғига сабаб бўлмоқда. 15-17 ёшли мактаб ўқувчилари тиббиёт қўриғидан ўтказилганда уларнинг 20 фоиз-дан ортиғи турли касаллик-лар билан органилиғи аён бўл-ди. Маҳаллий ҳокимият орган-

лари бунга жиддий эътибор бермапти. Қишлоқларнинг 23 фоизига водопровод билан таъминланган. Айниқса, Олот, Қоракўл, Когон, Ёқидуов, Воб-кент туманларида бу ахвол яна-да аянчли.

Хўрматли дўстлар! Бухоронинг ҳаликимиз, милла-тимиз маънавиятида тутган ўр-ни ҳақида гапиришга ҳожат бўл-мас керак. Бу қадим ва буюқ маскан юксак маданият ва маънавий маркази бўлиб кел-ган ва шундай бўлиб қолмоғи керак.

Биз ўтмишимизни муносиб қадрлаган, улуг аждодларимиз қадру қимматини ўз ўрнига қўй-ган ва келажакимизни аниқ қў-ра олган, тинимсиз ҳалол меҳ-нат қилган ҳолда, тараққийёт, ис-тиқбол сари юришимиз мумкин.

Инсон онги ва тафаккури билан боғлиқ, унинг маъна-вий ва маърифий даражаси-ни белгилайдиган омиллар ҳисобга олинмас экан, исло-хотлар асло самара бермайд.

Бухоро виллоятда бугунги кунда бир университет, бир институт, 14 та ўрта-маҳсус би-лим юрти мавжуд. Уларда 10 мингга яқин йигит-қиз таълим олмоқда. Ҳалқаро юксак талаб-то-мо на келадиган, ҳар то-монлама билимли, меҳнатга ик-жодий ёндашадиган қадрлар-ни тайёрлаш учун барча имко-ниятлар бор. Лекин бундан иж-кониятлардан тўла фойдала-ниш, ўқув мақсадларини ҳақи-қий маънавий тарғибот ўчо-ғи марказига айлантириш раҳбарларнинг ҳаёлига ҳам келмайд.

Талабалар ўртасида сўров ўтказилганда айрим профессор-ўқитувчиларнинг таъминотлик-лари, уларнинг педагогик ва ил-мий савияси пастлиғи маълум бўлди.

Бундай вазият ҳар томонла-ма баркамол авлодини ўстириш мақсадида қилётган эзгу иш-ларимизга қандай пўтур өтка-зишимиз кимга тушунади?

Виллоятда мавжуд умум таъ-лим мактабларининг 32 фоизи-дан кўпроғи мослаштирилган биноларда жойлашган, 55 та мактаб авария ҳолатида. Янги, замонавий мактаблар қўриш кескин қамайган.

Мактабларнинг асосий қис-ми газлаштирилган, ичимлик суви билан таъминланган, баъзи мактабларда спорт зал-лари нари турсин, хатто спорт майдончалари ташқил өтилма-ган. Мактаб ошоналари ночор ахволда.

Айрим мактаблардаги ку-тубхоналар, қўрғамалар таш-викот востисалари эски за-монни эслатиб турибди. Бу бевосита бизнинг миллий ис-тиқлол мафқурамизга зид бўлиб, фарзандларимиз ду-некарашининг шаклланиши-га катта зарар өтказмоқда.

Жондор туманидаги 3-мак-таб деворига ҳозирча Михаил Калининнинг «Рус тили — буюқ Ленин тили» деган гаплари шўр қилиб осиб қўйилганини қандай тушуниш мумкин?

Шў тумандаги 4-мактаб ку-тубхонасида Ленин ҳақидаги ки-тоблар авайлаб-асраб сақла-наётгани ҳолда, Ўзбекистон-нинг янги ҳаёти ҳақидаги, бугунги замон ва истиқболимизга те-ғишли адабиётлар умуман йўқ. Айрим бинолар пештоқида «Ок-тябрьга шон-шарафлар!» деган шўрлар ҳамон яқриаб туриб-ди.

Шў дунёқараи билан, шун-дай тафаккур тарзи билан биз узқоқа бора оламимиз? Зиё-максанида, илм ва маърифат ўчоғида ҳаёт шу тарзда бўлса, бошқа жойларни қандай тасав-вур қилиш мумкин?

Ўқитувчи қадрларга бўлган муносабат яхши эмас. Жорий йилнинг шў давригача 220 на-фар қўнқувчининг шахсий уй-жой қўриш ҳақидаги аризиси қондирилмаган.

Азиз дўстлар! Мактабларнинг ҳолати, ҳалқ таълими тизимини ислох қилиш юзасидан нуфузли йиғилишлар даву қўл марта гапирилди. Аммо Бухоро виллоятда шў мумин та-лабга бефарқ қаралмоқда. Ви-лоятда зарур тегиш востисалар ва ўқув қўрулларни билан жиҳоз-ланган намунали мактаблар жу-да оқ.

Бу соҳага мутасадди ва масуул ҳодимларга талаб қўйиш, зарур бўлса, жавобгар-ликка тортиш вақти келмайдими?

Маданият бизнинг умумий тафаккуримизнинг, миллий қадриятларимизнинг асоси-дир. Бунда клублардан фойда-ланиш, улар хизмати самара-

дорлигини ошириш, уларни ҳаё-тда ҳақиқий маданият ўчоғига айлантириш каби масалалар раҳбар ва мутасадди фаола-римизнинг ҳаёлига ҳам кел-майд.

Соғлом авлодин тарбия-лаб вояга өтказиш, уларни ҳар томонлама баркамол ин-сонлар өтиб ўлғайтириш учун шароит яратиш давлат сиё-сати даражасига қўтарилиди. Бинобарин, бунга монелик қи-ладиган, уни тан олмайдиган қишлар билан асло муро-са қи-лолмаймиз.

Шў нукта назардан қараган-да, виллоятда жисмоний тарбия ва спортни ривожлантириш ма-саласини қайтадан қўриб қишш керак. Гарчи, мамлакат микё-нда фаолият қўрсатётган фут-бол жамоаси учун бирмунча ша-роит яратилган бўлса-да, жойларда ахвол анча оғир. Қишлоқлардаги стадионлар яроқсиз ахволга келиб қолган, етарли спорт анжонлари билан таъминланмаган. Тренер кадр-лар етишмайд.

Дўстлар! Бухоро — қадимий ва мўста-бар шаҳар. У — бугун инсоният маданияти ва тарихида улкан ўр-нин тутувчи муқаддас маскан. Дунёда миллион-миллион ки-шилар Бухорони зиёрат қилиш, уни тавоф өтиш орузи билан яшамоқда. Бошқача айтганда, Бухоро ҳалқаро туризм учун жо-зибали манзиллардан биридир.

Бирок ана шундай катта имко-ниятдан унумли фойдаланиш-мапти.

Хўлқуи, туризмни ривож-лантириш ҳорижий сармоя-ларни жалб өтишининг мумин ва самарали востисидир. Биз Бухорода улуг аждодла-римиздан қолган бекис мерос-ни дунёга намён өтиш билан бирга, бу борада мўайян фой-да топиш ҳусусида ҳам жиддий бош қотиришимиз зарур.

Афсуски, бу соҳадиги ишлар ҳам ўлда-қўлда. Айни пайтда шаҳарда 1843 ўринга эга бўл-ган 6 та меҳмонхона ишлаб ту-рибди. Шундан 2 таси ҳалқаро андозаларга жавоб беради. Бирок, ана шў имкониятнинг ати-ғи 8 фоиздан фойдаланиш мо-қимда, ҳолос. Бу нима деган ган?!

Туризм билан шугулланаёт-ган мутасаддилар сайёҳлар со-нининг бирмунча қўнчилиғи билан ҳалқаро туризм юрбиди-лар. Ваҳоланки, бу соҳада кес-кин ўзгариш ясаш, тўб ислохот-ларни амалга ошириш вақти ал-лақачон келган! Соҳа раҳбар-лари нимага қўнчилишди?

Хўрматли ҳалқ ноиблари! Қўнқу ўстирувдига эри-шини, қўнқу олдига барчанинг тенглигини таъминлаш ҳу-қуқий демократик давлат қу-ришининг ва фуқаролик жа-миятини шакллантиришининг мумин бўғинидир.

Виллоят ҳўқуқий муҳофаза қи-лаш идоралари қўнчилиқ, ҳу-қуқ-тартиботини мустаҳкамлаш, жиноятчиликка қарши қўришни қўнқайтириш бора-бора мўайян ишларни амалга оширмоқдалар.

Амалга оширилган профи-лактик тадбирлар натижа-сидан жиноятлар сони жорий йил-ни ўтган 10 ойи мобайнида 1995 йилнинг шў даврига қараганда 4,5 фоиз қамайган. Бирок бу етарли эмас.

Жазо ўташ жойларидан тай-тартиб ҳалқаро шакллари иш ва ту-рар-жой билан таъминлаш, уларни ҳаётига қайта қўнқайти-риш, ишлари етарли ташқил қилин-маган. Бу ўринда ҳокимлар қо-шидига қўзғувчи комиссиялари-нинг ишлари уларнинг қўнқий ваколатларидан тўлиқ фойда-ланмаётганлиғи қўрсатди. Шў боисдан жазо муддатини ўтаб қайтган шахслар томонидан жи-ноят қилиш ҳолатлари шў йил-нинг ўтган даврида анча ош-ган.

Вояга өтмаганлар содир өт-ган жиноятлар 130 тадан 134 тага қадар қўнқайган. Шўни ало-ҳида таъкидлаш керакки, жи-ноятлар қўнқурган усмирларнинг деврли ярмини ҳеч қаерда ўқи-майдиган ва ишламайдиган ёш-лар ташқил қилади.

Бир нарсасга ҳайрон бўлади одам: бундай ҳолда юрган бо-ларларнинг ота-онаси борми ўзи, ёки йўқми? Уларнинг жамоа о-лидиги масуулияти ва жавоб-гарлиғи қандай? Умуман, жа-бирларчи аҳолига өтказилмаган-ли. Шў иш билан шугулла-нувчи қадрларнинг ўзи, аслини олган-да, махсус тайёргарликка му-ҳтож. Уларнинг ўқувини таш-қил өтишга, миллий истик-лол маънавиятини ҳар бир фуқаронинг, қалби ва онига

Айни вақтда виллоятда зўрлаб ному-са тегиш 1995 йилнинг 10 ойига қараганда 24,3 фоиз, бе-зорилик 5 фоиз қўнқайганиги қайд өтилган.

Охириги вақтда ҳўқуқий му-ҳофаза қиловчи идораларнинг иж-кониятларини фўш өтиш бора-бора фаоли-ятида бирмунча самардорликка эришилди. Пўраҳурилик, то-вламчилик, қўнқусиз равишда қўрқол-аслаҳа, гўйхандлик мод-даларини сақлаш жиноятлари-ни оқш қўнқайтирари бирмун-ча ахшиллади.

Бухоро виллоятдаги судлов идораларида чиқарилган ҳўқим ва ҳал қилув қарорлари бир мунча барқарорлашганиги бил-лан бир вақтда судларда жи-ноий ва фуқаролик ишларини қўришда асоссиз ва қўнқусиз судлов ҳўқажатларининг қабул қилинишига чек қўйилмаган.

Шўнингдек, ҳўқуқий муҳофа-за қиловчи идоралар ишдаги муаммолардан ағир қадрларни тана-лаш ва тайинлаш масаласи-дир. Фақатгина 1996 йилнинг ўзида виллоятда 3 миллия ҳо-дими ва бир нафар судьянинг пора олганиги учун жиноий жавобгарликка тортилгани бу соҳадиги ишлар жиддий нўқсон-лардан ҳоли эмаслигини қўрса-тади.

Биз биринчи гада инсонни қўнқон билан муҳофаза қи-лишимиз, унинг яшаш ҳўқуқини қафолашганимиз ва имконият-ларини қўнқайтирмоғимиз ҳақи-да гапирмоқчимиз. Ишга чанқаб турган одамларни атрофига жи-пашлаштириб, барчани эзгу иш-ларга, қолиб қетаётган долза-рб муаммоларга жалб өтишди.

Бухоро виллоятининг шўндай катта потенциал билан оқсаб қолгани уларни тавишига сол-майд. Шўндай катта имконият-ларни ишга солиш уларнинг ҳаёлига ҳам келмайд.

Баъзи жамоалар, қорхоналар раҳбарларининг юриш-туриши-ни, қийинчилигини, савлату сало-батини, юзидан ёғ томиб тур-ганини қўриб, ҳўқажик ишлари ҳам, даромади ва одамларнинг ҳаёти ҳам худди шўндай бўлса керак, деган ҳаёлига бо-расан. Минг афсуски, қўнқу жойларда ахвол мутлақо тес-кири бўлиб қикади. Ҳўқажикда даромаддан дарах ҳам йўқ, қар-з ўстига қарз, одамлари ҳа-ро-з ахволда яшайётганига гу-воҳ бўлсамиз. Ҳалқимизнинг иборасини ишлатганда, бундай раҳбарларни сирти ялтироқ, ичи қалтироқ десак, хато бўл-майд.

Раҳбарнинг ўзи қўйиб-ёниб ишлайётганини қўриб жамоа ҳам унга эргашиб, ҳақиқатдан ҳам жамоа бўлиб, ўзаро ҳам-дард ва ҳамнафас бўлиб, бир қаёдан бош қикариб ишлай бошлайди.

Ҳар қайси ҳокимнинг энг мумин бурчи — бундай раҳбар-лардан қўнқимасдан, раши қил-масдан, уларга ҳар томонла-ма ёрдам бериш, қўнқайлаш, уларнинг руҳини қўнқайтиришга ҳа-ракат қилишдир.

Афсуски, қўнқу район ва ви-лоят раҳбарлари бундай қиш-ларни қўра олмайд, ёрдам бериш ўрнига йўлға тўсиқ би-тайд. Бундай эскилик сарки-тидан жудо бўлишимиз даркор.

Яна бир қўсур — яхши маънаводаги му-ҳака қадрият, қўнқурунинг йўқ-лиги. Самарқанд билан Бухоро-нинг ораси ўнқалчк ўзақ эмас. Самарқанд қўнқуларини, қури-лашларни ишхотларини, уйлар-ни, таъмирлаш ва ободончи-лик ишларини Бухоро виллоят раҳбарлари ҳам бориб қўрган. Оқик айтишимиз керак, Самар-қанд манзараларининг фазизи бошқача. Афсуски, Бухорода бу ахволни қўрмайми.

Албатта, мен Самарқанддан нўсқа қўнқурилар, Тошкентдан нўсқа қўнқурилар деб ташви-қот қилмоқчи эмасман. Бухо-ронинг ўз йўли, ўз услуби, қў-ли гул усталари бор. Шўлар-нинг бошини бирлаштириб, ободончиликка, бунёдкорликка сарфлар өтадиган фидойи одамларнинг ўзи йўқ.

Аниқ бўлса ҳаётдаги замона-вий бозор иктисодиёти шун-чаки номига бор, ҳолос. Раҳ-бар қадрлар умумий гаплардан нарига ўтмапти. Энг ёмони — шўндай ташкилотлар ҳам бор-ки, уларнинг шакли ўзгариғи билан мазмун, моҳияти мут-лақо ўзгармаган. Илгир таж-рибани ўрганиш, шў асосда та-ғидан ўтказадиган мард инсо-ларнинг замони келди.

Қани энди шўндай мардлар юртимизда қўнқу бўлса!

өтказишга жиддий эътибор берилмапти. Маҳаллий зиё-лилар фаолиятидан ва имко-ниятларидан етарлича фойдаланилмапти.

Азиз юртдошлар! Бухоро виллоятда йўл қўйил-ган нўқсонларнинг сабаби ни-мада, деган савол туғилиши та-бий. Бунга лўнда қилиб, бит-та жавоб бериш мумкин: асо-сий қамчилик қадрлар ма-саласи тўғри ҳал өтилмаган-да.

Янада очикроқ айтадиган бўлсак, Бухоро виллоятда се-рандашлик ва мулоқимлик сиё-сат даражасига қўнқай-ганлиғи, талабчанлик, зарур ҳолларда қаттиққўллик йўқ-лиғидир.

Албатта, андиша, муро-само-мадора ҳам керак, қадр-қим-матни жойига қўйиш ҳам керак. Булар барчаси — ота-бобимиз-дан, қолган улум. Аммо, Сохиб-қирон Амир Темур бобомиз айтганларидек, «...Ишбилар-мон, мардлик ва шижоат со-ҳиб, азии қатъий, тадбир-кор ва ҳўшёр бир киши ми-нғ-минглаб тадбирсиз, ло-қайд қишлардан яхшидир».

Бухоро виллоятда шўндай ахвол вўқудга қелдики, виллоят раҳбарлари ҳам, туман раҳбар-лари ҳам бир-бирига қараб ту-ради, қамчиликни гапирмайд, орани бўзғиси келмайд, зим-масига қўнқанган ишни ўз хо-лига ташлаб қўяди.

Биринчдан режаларни охири-гача өтказмайд, ишга чанқаб турган одамларни атрофига жи-пашлаштириб, барчани эзгу иш-ларга, қолиб қетаётган долза-рб муаммоларга жалб өтишди.

Бухоро виллоятининг шўндай катта потенциал билан оқсаб қолгани уларни тавишига сол-майд. Шўндай катта имконият-ларни ишга солиш уларнинг ҳаёлига ҳам келмайд.

Баъзи жамоалар, қорхоналар раҳбарларининг юриш-туриши-ни, қийинчилигини, савлату сало-батини, юзидан ёғ томиб тур-ганини қўриб, ҳўқажик ишлари ҳам, даромади ва одамларнинг ҳаёти ҳам худди шўндай бўлса керак, деган ҳаёлига бо-расан. Минг афсуски, қўнқу жойларда ахвол мутлақо тес-кири бўлиб қикади. Ҳўқажикда даромаддан дарах ҳам йўқ, қар-з ўстига қарз, одамлари ҳа-ро-з ахволда яшайётганига гу-воҳ бўлсамиз.

Бозор иқтисодиёти тизимларида

Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш тўғрисидаги қонунчиликнинг турли шакллари юзасига келмоқда. Жумладан, хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес тўғрисида кенгайиш. Мулкчилик бу янги шаклнинг ривожланишига эътибор эса қўйилмоқда.

Асосий вазифаси хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнесни қўллаб-қувватлашдан иборат бўлган «Бизнес-фонд»нинг ташкил этилиши ҳам оқилона тадбир бўлганлигини, бозор иқтисодиётига ўтишнинг ҳозирги босқичида ҳаётини эканлигини исбот этиб турипти. «Бизнес-фонд» томонидан берилган имтиёзли маблағлар ҳисобига барпо этилган турли-туман ишлаб чиқариш, хизмат кўрсатиш, қайта ишлаш корхоналари-ташқиловлари ўзлари ишлаб чиқарган хилма-хил маҳсулотлари, кўрсатилган турли-туман хизматлари билан истеъмол бозорини тўлдирдиш, фуқароларнинг рўзғори учун зарур бўлган буюмларни қўлайлаштиришга ҳисса қўшмоқдалар. Шуниси диққатга сазоворки, бундай улуғ эҳсон қўйиб бормоқда. «Бизнес-фонд» ҳақиқатан ҳам тадбиркор ва ишбилармонларнинг ақли ердаси, хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес билан шуғулланишга астойдил бел болаган, бу билан ҳозирги вақтда юртимиз манфаатига, ҳалқимиз фаровонлигини оширишга ҳисса қўйиш нияти бўлган тадбиркорларнинг энг ақил ҳамкори, дўсти бўлиб қолди.

десак муболага қилмаган бўламиз. Ишбилармонлар эришаётган ютуқларда фонднинг муносиб ҳиссаси бор.

Шу билан бери унинг фаолиятида камчиликлар ҳам йўқ эмас. Бундан кўз юмиб бўл-

«БИЗНЕС-ФОНД»: ИМКОНИЯТЛАР КАТТА

майди, унинг айрим маҳаллий бўлимлари, вилоят ташкилоти ўз зиммасига юклатилган масъулиятли ва шарофитли вазифани тўла ўтаётган эриша олмаяптилар. Ўзбекистон Республикаси Президентининг халқ депутатлари Сирдарё вилоят кенгашидаги маърузасида бизнес-фонд шайнага айтган танқидий фикрлари ҳам шундан далolat бериб турипти. Юртошимизнинг шу маърузасида баён этилган мулоҳазалари бу фонднинг Тошкент вилояти бошқармаси, шаҳар ва туман бўлимлари ҳам тўла тегишлидир.

Шунинг учун ҳам Тошкент вилояти «Бизнес-фонд» бошқармасининг ақлида бўлиб ўтган ишчи семинар-кенгашида республика Президенти томонидан кўрсатилган келиб чиқадиган вазифалар атрофида муҳокама қилинди. Ишчи семинар-кенгаши вилоят ҳокимининг маслаҳатчиси А. А. Раҳимовнинг ақлида олиб борди. Унда қатор вилоят бошқармалари раҳбарлари, шаҳарлар ва туманлар ҳокимлари-

нинг ўринбосарлари, «Бизнес-фонд»нинг шаҳар ва туман бўлимлари бошқармалари, товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палаталари вакиллари, хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес билан шуғулланаётган ишбилармонлар ва бошқалар қатнашдилар.

Улар турли мавзулардаги маърузаларни тингладилар. Жумладан, вилоят хусусийлаштириш ва тадбиркорлигини қўллаб-қувватлаш бошқармаси бошлиғи вилоят ҳокимининг ўринбосари В. Ложицкий, «Бизнес-фонд»нинг вилоят бошқармаси бошлиғи Т. Кушаев, «Мадад» сўғурта агентлиги вилоят бошқармаси бошлиғи А. Абдуваликов, вилоят товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси раисининг ўринбосари Ю. Маликов, «Тадбиркорбанк» вилоят бошқармаси бошлиғи О. Эминов, республика «Бизнес-фонд» бошқаруvinинг раиси А. Юсупов сўзга чиқдилар.

Ҳозирги вақтда вилоятимизнинг бешта шаҳрида ва 14 та туманида «Бизнес-фонд» бўлимлари ишлаб турипти. Шу йилнинг ўтган ўн бир ойи мобайнида вилоят «Бизнес-фонд» бўлими 42 та лойиҳага 42,2 миллион сўм имтиёзли кредит берди. Республика «Бизнес-фонд» бошқармаси эса 96 та лойиҳага 144,3 миллион сўм кредит берди. Жами бўлиб вилоятимиз бўйича 70 та

лойиҳага ажратилган бундай имтиёзли қарз 187 миллион сўмни ташкил этди. Бу лойиҳаларни амалга ошириш тўғрисида 971 та янги иш жойлари очилиши, 683,2 миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилиши ва хизмат кўрсатилиши режалаштирилган. Кредитларнинг кўп қисми устивор йўналишлар қилиб белгиланган қишлоқ ҳўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш, фермер хўжаликларини ривожлантириш, қурилиш ва бинокорлик материалларини ишлаб чиқариш, маҳаллий саноат ҳамда аҳолига маийий хизмат кўрсатиш соҳаларида ажратилмоқда.

Нотиклар ва музокарада қатнашганлар тадбиркорларни қўллаб-қувватлашга даъват этилган «Бизнес-фонд», «Мададкор» сўғурта агентлиги, «Тадбиркорбанк» ва бошқа шу каби ташкилотларнинг фаолиятини чуқур ва ҳар томонлама таҳлил қилдилар, ишдаги камчиликлар ва нуқсонларни кўрсатиб, уларни бартараф этишга ёрдам берадиган фикр-мулоҳазаларни баён этидилар. Айниқса, тадбиркорликни янада ривожлантириш учун барча имкониятлардан ақил мақсадни қўллаб қўйиладиган, ишбилармонларга кредитлар беришда тартибни қўлайлаштириш, берилган кредитларнинг белгиланган муддатларда қайтарилиши олинишига эришиш, бу сармоялар бевосита ишбилармонлиқни юксалтириш учун сарфланиши ҳисобга олиш зарурлигига эътибор қаратилди.

М. МИРҲАМИДОВ.

ҚАРСИККИ ҚўЛЛАМАН

Бундан бир неча йил илгари Охангарон туманида энг қолқоқ хисобланган «Ангрен» жамоа хўжалигига ёш, аммо гайратли чорвадор Тўлқин Тўраев раҳбар этиб сайланганида хўжаликнинг ночор иқтисодини кўтариш учун ишни аввало мавжуд буг ва экинзорлар пайхонига қарши кескин курашдан бошлаган эди. У на зоратсизлик натижасида экинларни пайхон қилаётган чорвани бир жойга қамаб, эгаларидан зарарни ундирмагунча молларни қайтариб бермаган. Бироқ ўшанда бу тадбир қўлчиларга ёқмаганди. Босиб, одамлар собик Шўро тузумида халқ мулкига панжа орасидан қарашга ўрганиб қолган, уларда «Экинлар давлатники, қамайиб қоларми» қабилдаги фикр ҳукмрон эди. Афсуски, бу иллат юртдошларимиз онини мамлакатимиз овоз бўлган тугунига қанда ҳам тарқ этганина йўқ, Республика Вазирилар Маҳкамасининг

шу йил ноябрь ойида қабул қилган қарориди таъкидланганидек, чорва моллари томонидан пайхон қилиниши натижасида машаққатли меҳнат эвазига етиштирилаётган қишлоқ хўжалик маҳсулотлари нобудгарчилигига йўл қўйилмоқда. Бундай ноҳуш ҳолатлар пойтахт вилоят ҳудудига ҳам учраб турибди.

Бунинг сабабларидан бири — чорвасини экинзорга ҳайдаб борадиган пайхон қилаётган чорвани бир жойга қамаб, эгаларидан зарарни ундирмагунча молларни қайтариб бермаган. Бироқ ўшанда бу тадбир қўлчиларга ёқмаганди. Босиб, одамлар собик Шўро тузумида халқ мулкига панжа орасидан қарашга ўрганиб қолган, уларда «Экинлар давлатники, қамайиб қоларми» қабилдаги фикр ҳукмрон эди. Афсуски, бу иллат юртдошларимиз онини мамлакатимиз овоз бўлган тугунига қанда ҳам тарқ этганина йўқ, Республика Вазирилар Маҳкамасининг

тўғри йўл билан таъкидланганидек, чорва моллари томонидан пайхон қилиниши натижасида машаққатли меҳнат эвазига етиштирилаётган қишлоқ хўжалик маҳсулотлари нобудгарчилигига йўл қўйилмоқда. Бундай ноҳуш ҳолатлар пойтахт вилоят ҳудудига ҳам учраб турибди.

Бунинг сабабларидан бири — чорвасини экинзорга ҳайдаб борадиган пайхон қилаётган чорвани бир жойга қамаб, эгаларидан зарарни ундирмагунча молларни қайтариб бермаган. Бироқ ўшанда бу тадбир қўлчиларга ёқмаганди. Босиб, одамлар собик Шўро тузумида халқ мулкига панжа орасидан қарашга ўрганиб қолган, уларда «Экинлар давлатники, қамайиб қоларми» қабилдаги фикр ҳукмрон эди. Афсуски, бу иллат юртдошларимиз онини мамлакатимиз овоз бўлган тугунига қанда ҳам тарқ этганина йўқ, Республика Вазирилар Маҳкамасининг

Қарор ва ижро

узумзор, 760 гектар тўғур, 52 гектар теразор мавжуд бўлиб, пайхоннинг олдини олиш бўйича махсус чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Хусусан, ҳар бир хўжаликка бир отлик ва бир пиеда ички ишлар бўлими ходими бариштириб қўйилди. Шунингдек, 24 нафар дала қоровули тайинланган бўлиб, улар ҳам от-улов билан таъминланди. Экинлар нисбатан кўп пайхон этилиш аҳтимоли бўлган жойларда махсус куза-

ГИМНАЗИЯ СИНФИДА

АНГРЕН шаҳар 8-ўрта мактабда мингдан зиёд ўқувчилар замонавий жиҳозланган хоналарда таҳсил олмоқдалар. Ўқувчиларга олтидан ортиқ малакали, ўз касбининг фидойилари бўлган муаллимлар сабоқ бермоқдалар. Бу йил мактабда ўқувчиларга янада чуқур билим бериш мақсадида гимназия синфи очилди.

Унга тажрибали муаллима Шохид Мирзаева бриктириб қўйилди. Айни пайтда мактаб жамоаси Тошкент Давлат педагогика олийгоҳи билан мустақам алоқа ўрнатган. Талабаларнинг кўпчилиги эса шу мактабда амалий машғулотларини ўтказиб келмоқдалар. Шунини алоҳида таъкидлаш жоизки, Шукржон Ўринбоев раҳбарлик қилиб келаётган бу илм маскани жамоасининг рус тили ўқитувчиси Зулфия Шокирова, она тили ва адабиёти ўқитувчиси Гулноза Турдалиева, бошланғич синф ўқитувчиси Гулнисо Алимухамедова ва бошқа ўнлаб тиришқоқ, фидойи муаллимлари юксак масъуллият ҳисси билан ёшларга илм сирларини ўргатмоқдалар. Мактабнинг дид билан жиҳозланган, ўқув хоналарининг озода ва кенглиги ўқувчиларда билим олишга бўлган қучли иштиёқни уйғотмоқда.

Даврон АХМАД. Суратларда: мактабда ўқитиладиган ҳар бир пе-

дагогик кенгаш доимо ишчанлик руҳида ўтади. Муаллимлар ёшларнинг ҳар томонлама етук бўлишлари учун бор маҳоратларини аямайдилар; Бошланғич синфда олинган пухта билимлар, ёшларнинг келгуси ҳаёт йўлларида маёқ вазифасини ўтайди. Бунинг муаллима Шохид Мирзаева (юқориди) юракдан ҳис этди.

Муаллиф олган суратлар.

«Ортиқча юк» ҳам зиён

• Семиз одамларда 45 ёшдан сўнг ўлим ўртача вазнга одамларга нисбатан бир ярим марта кўп экан.

• Бел 2,5 сантиметр йўғонлашса одамнинг умри икки йилга қисқараркан.

• Вазнига қараб турадиган одамларга нисбатан семиз кишиларда атеросклероз йиғирма йил эртароқ бошланади.

• Тананинг ортиқча вазнига чекиш ҳам қўйилса, юракнинг ишемик ҳасталиги пайдо бўлиши ҳавфи 11-17 барабар ортар экан.

• Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти маълумотларига кўра, семиз одамларнинг фақат 60 фоизига олти йилгача умр кўрмоқда. 30 фоизига етмиш йилгача, бор-йўғи ўн фоизига 80 йил умр кўрмоқда.

• Кишиликда тўла бўлган 100 нафар боланинг тахминан 80 га яқини катта ёшда бортанда семиртки кетди.

• Катта ёшдаги одам танасининг оғирлиги 55-70 килограмм атрофида бўлгандагина оёқлар ўз кўтарини вазифасини қийналмай бажарар экан.

• Автомобиль ҳайдовчилар гадасининг оғирлиги йўловчиларникига нисбатан ўртача олти килограмм кўп бўлади.

СПОРТ*СПОРТ*СПОРТ*СПОРТ**САРАЛАБ, САРАЛАБ...**

Келган Япония терма командасини 2:0 ҳисобида мағлуб этдилар. Жаңбуёи Куррия ва Хитой терма командалари Эрон ҳамда Саудия Арабистони футболчилари билан бўлган баҳаларда биринчи бўлиб ҳисобни очган бўлишларига қарамай мағлубиятга учрадилар. Жаңбуёи Куррия футболчилари Эрон жамоаси билан бўлган ўйинда икки бор олдинда боришди, бироқ кейинчалик ўз дарвозаларидан 5 та тўп қазиб юбориб, умумий 2:6 ҳисобида мағлубиятга учрадилар. Саудия Арабистони футболчилари Эрон жамоаси билан бўлган ўйини 4:3 ҳисобида ўз фойдаларига аяқлади.

Бугун ярим финал баҳаларида БАА — Қувейт футболчилари билан, Эрон — Саудия Арабистони футболчилари билан ўйнайдилар. Қувейт футболчилари эса саралаш ўйинларининг барчасида гўлиб

ДЗЮДОЧИЛАР ВАТАНИДА

СПОРТНИНГ ушбу турига асос солинган Японияда халқаро турнир бўлиб ўтди.

Икки оғалда бир марта ўтказиладиган мазкур Дзюдо Кано хотираси турнири жаҳон биринчилиги олдидан спортчилар учун улкан снөө ҳисобланади. Бу етган бөллаларга ўзбекистон аскаллари ҳам иштирок этишди. 71 килограммгача вазнда Андрей Штурбабин, 86 килограммгача вазнда Армен Багдасаров кучли ўйнади. Ашшор Мухомедов билан Камол Муродовлар ўз вазндарига еттинчи уринни эгалладилар.

Тошкент шаҳар Ҳамза туманидаги «Олмазор» ишлаб чиқариш тижорат фирмаси ТУГАТИЛАДИ

Давволар эълон қилган кундан бошлаб бир ой мобайнида 94-49-73 рақами телефон буйича қабул қилинади.

1— 30 декабрь: ХАЙР-ЭҲСОН ОЙЛИГИ

ҚИЗИЛ Ярим Ой жамияти инсон қадр-қимматини ҳимоя қилиш, мушкулни осон этиш, дардида дармон бўлиб, овқатсиз, кийимсиз, уйсиз, қаровчисиз, кекса ва ногирон, етим ва есир, шунингдек, тўшақдан туролмайдиган беморларга ҳамда табиий ва техноген, фавқулоддаги вазиятларда муҳтож аҳволга тушиб қолган ҳамма хилдаги инсонларга беминнат, ҳеч қандай шартсиз, бепул ёрдам бериб келмоқда. Зеро, у айна мана шу мақсадлар учун ташкил этилган жамиятдир. Бу жамият 1863 йили дунёда биринчи Женевада, сўнгра бошқа давлатларда, жумладан, Ўзбекистонда 1925 йили ташкил топган бўлиб, ҳар турли ташкилотлар орасида ўз низоми ва фаолиятига асосан инсонпарварлиги билан ажралиб туради.

Мустақил Ўзбекистонимизнинг асосчиси ва биринчи Президенти, Ўзбекистон миллий Қизил Ярим Ой жамиятининг биринчи фахрий Президенти И. А. Каримов бу жамиятнинг дунё миқёсидаги инсонпарварлик фаолиятига алоҳида

Савобли ишдан четда қолманг!

Ангрен шаҳарларида, Окқўрғон ва Тошкент туманларида муҳтож аҳволга тушиб қолганлар кўпчилигини ташкил этди. Уларнинг иссиқ-совуғидан хабар олиб, озиқ-овқат, кийим-кечак ва нақд пул ёрдами берилди. Бўка, Паркент туманларидаги етим қолган 40 нафардан зиёд ўғил-қизларга 500 сўмдан вояга етгунча омонат дафтарчаси очилди. Жамият қарамогидида 1000 дан зиёд муҳтожларга моддий, тиббий ёрдам кўрсатилиб, ногиронларга махсус аравачалар бериб

келинмоқда. Жами ҳозиргача 250 мингдан зиёд сўмлик ёрдам кўрсатилди.

Азиз дўстлар! Шу йилнинг 1 декабридан 30 декабрга қадар муҳтожларга ёрдам кўрсатиш ойлиги ўтказилмоқда. Шу муносабат билан Ўзбекистон Қизил Ярим Ой жамиятининг Тошкент вилояти қўмитаси қадри юртдошлар, азиз элдошлар, ака-ука ва опасингиларга мурожаат қилди. Дунё халқларида йиқилганни суяш, ночор, муҳтожларга ҳайр-эҳсон бериш, қийналганларга ёрдам кўрсатиш азалдан улуғ бўлиб келган, — дейилади мазкур мурожаатда, — сизлардан келиб тушган ҳайр-эҳсонлар муҳтожлар аҳволини яхшилашда ёрдам бўлиб, сиз бу аҳвалини ижтимоий ҳимоялашдек давлат ишига савобли ҳисса қўшган бўласиз!

Меҳр-саҳоват кўрсатишга жазм қилган азиз биродарларга манзилимизни эслатиб ўтамиз:

Тошкент шаҳар 700027. Х/р 000700853. СКБ Меҳнат бўлими. қол. 172627315. Тошкент вилояти ҚИОЖ қўмитаси.

БЕЗГАКДАН ОГОҲ БЎЛИНГ

ЕШ АВЛОД безгак нималигини билмайди. Бизнинг республикамизда безгак касаллиги тугатилган. Аммо, қатор мамлакатларда, жумладан, Осиё, Африка, Лотин Америкасида ва айрим МДХ мамлакатларида безгак касаллиги кенг тарқалган.

Тропик Африкада безгакдан касал бўлиш ва ўлиш 100 йил олдин қандай бўлса, ҳозир ҳам шундай. Безгак миллионлаб кишиларни жароҳатламоқда. Минглаб инсон ҳаётини олиб кетмоқда. Кейинги пайтда Ўзбекистонда қўшни республикалардан, айниқса, Тожикистондан олиб кирилиши тўғрисида безгак билан касалланганлар сони кўпаймоқда.

Безгакни ўзга мамлакатлардан талабалар, тижоратчилар, мутахассислар ҳамда чет давлатлардан — Ҳиндистон, Анго-

ла, Мали, Куба, Тожикистон, Покистон, Афғонистон кабилардан қайтган мутахассисларимиз олиб ўтадилар. Безгакнинг маҳаллий манбалари Тошкент вилоятида 20 йил мобайнида рўйхатга олинмаган, аммо, унинг рўй бериш ҳавфи бор. Бунга безгак чивинининг кенг тарқалиши сабаб бўлиб, улар касал одам қонини сўриб, сўнг бошқа соғ одамга ўтказиши мумкин. Маймун, кемирчулар, қушларда безгак кўзгатувчиларнинг кўп турлари маълум, аммо, инсон учун фақат 4 тури ҳавфли.

Инсон қайси кўзгатувчи билан зарарланганига қараб, бу дард 3 кунлик, 4 кунлик, шакли ва тропик шакли безгак деб аталади. Охириги тури оғир кечиб, кўп ҳолларда ўлим билан тугайди.

Безгак ўткир иситмалли ҳолда ўтади. Аввал бемор ҳолсизланади, бутун танада, мушакларда, жигарда оғрик ҳис қилади. Кейин титроқ тутаяди, иссиғи 39-40 даражага кўтарилади. 0,5-1 соатдан сўнг совуқ қотиши иситмалаш билан алмашади. Бу ҳолат зади.

Инсон чивинлар ҳужумига кечкурун ва тунда учрайди. Дам олишга боришдан олдин ана шуларни назарда тутиб, махсус ҳимоя воситаларини ўзингиз билан олиб кетишни ёрдам қилманг. Қоронғу туша бошлаши билан бадани ёпиб турувчи кийимлар кийиб, ухлаганда пашшахонада ётиш лозим. Баданингиз очик қисмларини махсус репелленлар билан ҳимоялаш, хоналарни тутатиш мумкин.

Биз—мутахассисларга қўйилган шундай савол беришда: «Хамма чивинлардан безгак юкиши

мумкинми?». Йўқ, ҳаммасиданмас. Шаҳар, қўрғонлардаги кўп қаватли уйларда бизга ҳаловатсизлик келтирувчи чивинлар безгакни олиб ўтмайди. Безгак чивини (Анофелес тури) ўзга шариотларда яшаб, қўяди. Бу чивинлар личинкали ривожланиш даврини фақат тоза оқақ сувларда, дарё ҳавзаларида, ирмоқларда, шолпоёларда ўтказишади.

Бизнинг чивинлар ҳужумига кечкурун ва тунда учрайди. Дам олишга боришдан олдин ана шуларни назарда тутиб, махсус ҳимоя воситаларини ўзингиз билан олиб кетишни ёрдам қилманг. Қоронғу туша бошлаши билан бадани ёпиб турувчи кийимлар кийиб, ухлаганда пашшахонада ётиш лозим. Баданингиз очик қисмларини махсус репелленлар билан ҳимоялаш, хоналарни тутатиш мумкин.

Безгак чивинларига қарши

Шифокор маслаҳат беради

6-8 соат давом этиб, қучли терлаш билан ҳарорат пасасди, беморнинг ҳолати яхшиланади. Ўё касал тузала бошлайди, аммо, 1 кун ўтиб, хуруж қайталайди. Агар бемор ўз вақтида даволанмаса, касаллик қучайиши мумкин. Бемор бутунлай соғ, кам қон бўлиб қолуши мумкин.

Биз—мутахассисларга қўйилган шундай савол беришда: «Хамма чивинлардан безгак юкиши

ри билан фол қатнашмоқдалар.

Бундай семинарлар юқориди идора ва муассасаларнинг ҳамкорлигида тасдиқланган ягона дастури асосида олиб борилади. Бу семинарларда ОИТС касаллигини олдини олишга тааллуқли масалаларни ёритувчи ҳужжатли фильмлар ҳам намойиш этилмоқда.

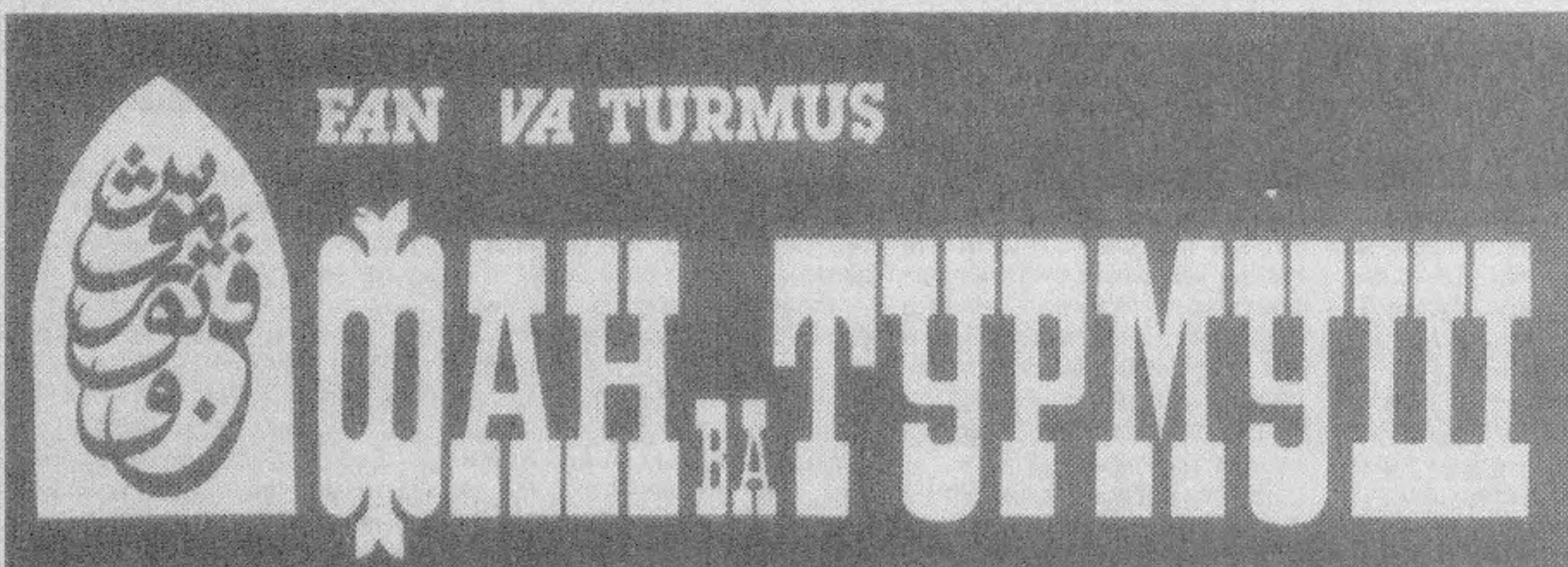
Шундай тадбирларни 1997 йилда ҳам вилоятимизнинг барча шаҳар ва туманларидаги маориф мактабларида ўтказиш режалаштирилган.

Миржалол МИРАЛИЕВ.

ТАЛАБАЛАР ТЕАТР СТУДИЯСИ

Мухтор Ашрафий номидидаги Тошкент давлат консерваториясида театр студияси очилди. Студия пойтахт маориф қандаги замонавий меъморчилик услубида безатилган бинада жойлашди. Янги масканнинг очилиш маросими мусиқали байрамга айланди. Студиянинг симфоник оркестри соҳначилари икросидидаги дилрабо куйлар, ўзбек санъаткорларининг мўъжиза операдан куйлар, арийлар, шунингдек, дирижёрларнинг маҳорати тадбир қатнашчиларни оқинишга сазовор бўлди. Мутахассисларнинг фикрича, студиядаги мавжуд шароит бу ерда халқаро мусиқий симпозиумлар, танлов ва фестивалларни ўтказиш имконини беради.

(ЎЗА).

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» МЕҲМОНИ

ХАЛҚ ЗАКОВАТИ
АКС ЭТАР БУНДА

ҚИШИЛИК жамияти бошланбидики, одамлар яшаш учун ўз ҳаёт йулларида учрайдиган турли хил муаммолар билан курашиб, уларни ечиш йулларини қидириб топадилар ва ўз эҳтиёжларига мослайдилар. Шу йўсинда орттирилган муайян тажрибалардан ўз авлодларини тарбиялашда кенг фойдаланадилар.

Ўзбек халқи тулган барча маънавий бойлик ва амалий тажрибалар халқ донишмандлиги сифатида шу элнинг тарихида, бадий адабиёти ва халқ оғзаки ижодиётида, амалий санъат намуналарида, урф-одатлари ва қадриятларида ҳам ўз аксини топган.

Халқ донишмандлиги намуналари ичида, айниқса, маколларнинг аҳамияти беқисдир. Маколлар ихчам шаклга, аммо чуқур мазмунга эга бўлиб, уларда халқнинг турмуш тарзи, маънавий қиёфаси, дунёқарши, жамият ва табиғат бўлган муносабати тўлиқ акс этган.

Ҳозирги Марказий Осиё ҳудудида яшаган халқлар доимо юксак ахлоқийлик ва олимонаблиги билан ажралиб турганлар. «Тинчлик ва хотиржамликни берсин» деган ибора халқимизнинг азалдан тинчликсевар эканлигини ифодаловчи далиллар. Ватанга содиқлик, халққа муҳаббат, қаҳрамонлик, камтарлик, ҳақуйлик, самимийлик, ҳалоллик каби юксак ахлоқий фазилатлар ҳам бизда доимо қадрланган. Зеро, қўлгадан ҳалқ маколлари бекорга тутилмаган: «Ўзга юртда шох бўлгунча, ўз юртингда гадо бўл», «Юртдан кетган юртмодан, ўтар ҳасрат армонда», «Эл сени ақли деса, сен элдан ақл ўрган», «Отанг ишга буюрса, намозингни бузиб эт (бажар)», «Ўзинг тўла қон бўлса ҳам дўшман олдидан тупурма», «Орқандан гапирган дўст эмас», «Диндан чиқсанг ҳам, элдан чиқма», «Келмаганнинг кетидан борма», «Ўзинг қайтар жойдан ўзинг қайт» ва ҳоказолар.

Халқнинг ахлоқий фазилатлари ҳасадгўйлик, худбинчилик, қўқоқлик, маҳмаданалик, ялқовлик, мактанчоқлик сингари салбий одатлари кескин қоралаш орқали ҳам тарбияланган. «Сиринг сиртга чиқарма», «Ёмон одам ёвдан қочар, номард одам сиринг очар», «Қозилашган

қариндош бўлмас», «Меҳнатдан қўрма, миннатдан қўрк», «Аҳмоқдан сўрма ўзи айтар», «Амал тегса нодонга, узин урар ҳар ёнга», «Нодон сўзлар, доно ибрат олар», «Инсофсизга эҳтисоб қил», «Ўқиб қилган маколларда турли иллатларга нисбатан нафрат ҳисси ифода-ланган.

Халқимиз ҳаётига жумбоқ ва муаммоларни халқ қилишда кенгашиб, бамаслаҳат иш юри-тиш чуқур сингиб кетган. «От олсанг, уйинг билан кенгаш, хотин олсанг, урун билан кенгаш», «Онаси мактаган қизни олма, эл мактаган қиздан қолма», «Кенгашли тўй тарқамас», «Бирни қўриб фикр қил, бирни қўриб шукр қил» каби маколлар шулар жумласидандир. Кенгашли жойда аҳиллик, ўзаро ҳурмат, бир-бирини қўриб турган меҳр-муҳаббат ривожланган. Қўчалар раво, уйлар қўрқам, боғлар сўлим, маросимлар чиройли ва қамқичим бўлган. Хуллас, кенгашли жойда тараққий ва эзгулик ривож топган.

Шуни қайд этиш керакики, халқ оғзаки ижо-дида, хусусан, маколларда олиёвий муҳитга ҳам кенг эътибор берилган. Ўзбек оилалари анъа-навий равишда кўп болали бўлган ва уларда, албатта, ўз фарзандларига дастлабки ахлоқий малакаларни сингдиришга ҳаракат қилганлар. Фарзандлар эса ота-оналарининг тарбиявий таъсири остида кичиклигидангина яхши ва ёмон ҳатти-ҳаракатларнинг фарқин тўғри англай бошлаган.

Ҳар бир инсоннинг феъл-атворида ўз мил-латига хос хислатлар, ҳатти-ҳаракатлар мав-жуд. Ана шу феъл-атвор халқнинг, хусусан, ота-онанинг таъсири тўғрисида шаклланиб боради.

Ишончимиз комилки, маколлар халқнинг но-дир маънавий бойлиги бўлиб, миллийликни сақ-лашга, ўз-ўзини англашга даъват этувчи асо-сий омилилардир. Уларнинг маърифий ва тар-биявий қиммати буюк. Зеро, уни ҳеч бир мод-дий бойлик билан ўлчаб ҳам, яратиб ҳам бўл-майди.

Азим ЖАББОРОВ,
руҳшунослик фанлари номзоди.

**ТАБИАТШУНОСЛИК ва табобат фанларини-
нг ўзаро узвий боғлиқлиги тобора яққол намоён
бўлмоқда. Зеро, биричиси табиатни, она ер та-
насини, иккинчиси фан, табиатнинг энг позик
мўъжизаси — инсон танасини тадқиқ қилди ва
шифо бахш этади.**

Маълумки, тоғ жинслари ми-нераллардан, минераллар эса муайян иқдорда қимматли мод-длар бирикмасидан ташкил топ-ган. Инсон тана тўқилишида ҳам углерод, кислород, водород, каль-ций, фосфор, калий, темир, кремний, азот, мағний ва бошқа талай қимматли моддалар ишти-роқ этади. Инсон танасида яна талайгина сийрак элементлар ҳам бўлиб, уларнинг инсон ҳаё-ти учун аҳамияти деярли ўрга-нилмаган. Мавжуд турли-туман фикрлар, мулоҳазалар, ривоят-ларнинг қайси бири ҳақиқату қайси бири тўқима эканлигини аниқлаб олиш қийин. Масалан, олтин идишдан ичумлик ичилса, соғлиққа наф келтириши тўғри-сидиги ривоятни олайлик. Бугун ватандошимиз Абу Али ибн Си-но соф олтинни оғизда ушлаб турилса, ундаги ёқимсиз ҳидни йўқотиши, сурма қилиб сурил-ганда эса кўзга қувват бўлиши ва бошқа шифобахш фазилатла-ри тўғрисида ёздади. Унинг таъкидлашича, хатто қумуш ҳам ана шу хусусиятларга эга бўлиб, қўтир ва қичима касалликларига ҳам даво экан. Урта Осиё та-биқлари яқин-яқинларча соф олтин тангачаларини эгловлаб ку-нга айланган, у билан ўпка касалликларини даволаб келган-лар.

Бизнинг илмғўқ олимлари биогеохимиявий усулларини қўл-лаб олиб борган тадқиқотлари натижадада шубҳа ва макжаҳ-хори танасида, айниқса, макжа-ҳуҳори поғути ва доида бошқа эмасмикан?

Кимёгарларнинг фикрича, ол-тин ўсимлик танасида соф ҳолат-да эмас, балки мураккаб металл — органик бирикма ҳолатида бў-либ, уни ҳайвон ва одам организ-ми осонликча ўзлаштира олар экан. Илмғўқимиз олимлари (Р. Толипов ва бошқалар)нинг тажри-баларида таркибидан бир оз олтин бўлган сув билан суғрилган мак-жаҳуҳорлар яхши ривожланган кузатишган. Демак, маълум ўсим-ликларнинг тез ривож учун оз бўлса-да, олтин керак экан. Бъ-зи бир ўсимликлар тупроқда рух ёки молибден элементни етишма-са яхши ривожланмай, пачоқ бў-либ қолади. Бошқа бир тур ўсим-лик ва ҳайвонларга эса биримуш, селен, сурма, кадийм, бисмут, фтор, стронций каби захарли мод-далар тупроқда кўп бўлса салбий таъсир кўрсатади. Ушбу мисоллар-дан табиий муҳитдаги қимматли моддаларнинг наботот ва ҳайво-

нот оламига таъсири яққол кўзга ташланади.

Нафакат олтин ёки қумуш, бал-ки, кўпгина бошқа рангли, жози-бадор ва шифобахш тоғ жинсла-ри ва минераллар ҳам қадим за-монлардаёқ барча дўкандор-баз-зошлар, заргарлар ва меъморлар-нинг, шифобахш маҳкам сифати-да эса табиатларнинг диққат-эъти-борида бўлиб келган.

Х аср охири ва XI аср бошла-рида яшаган Довуд-Антокий ибн Умар ва бошқа араб табибларин-нинг беморларни даволашда ўнга яқин минерал тошлардан фойда-лангани хижрий 1005 йили Мак-када битилган «Соҳиб хулоса» ки-

табида ўз аксини топган. Унда «Ҳажари-Кибати» номи билан аталган қўқимир юмшоқ тош бан-тонит — қон босимини тушириш-да, ишларини, кўз қичмаларини ва ноҳуш ҳидларни йўқотишда иш-латилиши баён этилади. Айниқса, қора ва оқимир мўмий бош оғ-рини, фалаж, қалтирок, (паркин-сон касали), сил, нафас қисшиш, жигар, қорин шимшиш, сарик, қо-ра жигар, сийдик йўллари ва бош-қа бир қатор хасталиқларда са-марали қўлланилиши кўрсатилган.

Буюк бобокалонимиз Ибн Си-но ўзининг машҳур «Тиб қонун» ки-табига 60 хил минерал ва маъдан-лардан дори сифатида фойдала-нишни таъкидлаган.

Биз юқорида узок илмий ўзла-нишларимиз натижадада аниқлан-ган 35 та шифобахш унсурнинг номларини келтирдик. Мазкур рўйхатдаги минерал унсурларни-нг ҳар қайсиси инсон саломатли-гида муҳим аҳамиятга эга.

Яна муҳим минерал унсурлар-дан бири нефритдир. Нефрос — яюноча буйрак дегани. Бу ном-нинг келиб чиқиши ҳам қадим за-монлардаёқ табибларнинг нефрит буйракни шифолайди, деган тах-минлари билан боғлиқ бўлса ажаб эмас.

Буюк бобокалонимиз Абу Райҳон Беруний ҳам ўзининг до-ришунослиққа доир асарларида, ошқозоннинг овқатни яхши ҳазм қилиш қобилиятини ошириш ва уни ҳасталикдан сақлаш учун ту-рқлар одагига қош тош (нефрит) истеъмол этадилар, агар уни ўз-лари билан олиб қўсалар, бахт-сиз ҳодисалардан ҳоли бўлиб, га-лабага эришадилар, деб ёзган эди. Махмуд Қошғарийнинг фик-рича, чанқанган одам уни оғизга со-либ юрса, ташнали йўқлар экан, узукка қўз қилиб тақиб юрса яшин урмас экан.

Буюк давлат арбоби ва фала-киёт олими Мирзо Улуғбек ўзини-

нг соҳибқирон бобоси Амир Темур қабри устига қўйилган тош Қошғардан Самарқандга 1425 йили икки минг нафар сараланган сарбозларни ёрда-мида келтирилган дейди. Нефрит минерали ўрта Осиё-да деярли учрамайди. Уни илк бор Ўзбекистон Фанлар ака-демияси геология ва геофи-зика илмғўқининг етакчи ил-мий ходими П. Г. Мансуров 70-йилларда шимолий Тожи-кистонда топган.

Мўмийи аслининг қудрати ва шухрати ҳаммага аён. Маса-лан, унинг ҳислати суяк син-ган ва чиққанда, янги жараҳат ва ошқозон-ичак хасталиқла-рини даволаш жараёнида на-моён бўлган. Атоқли шифокор олимлар Н. Махмудов ва О. Шокировлар мўмийнинг милк ялиғланиши, инфарктдан кейинги даврдаги юрак хаста-лигини даволашда ҳам самар-али чора эканлигини аниқла-дилар. Бизнинг геолог ва гео-физик олимларимиз Помир тоғининг аёзли совуқ шари-тида ишлаб юрган пайтлари-да мўмийнинг шамоллашга қарши ҳам жуда яхши да-во эканлигини амалда қўл санаб кўрдилар.

Хулоса шуки, бу табиий маъдан ва минерал дори-дар-монларнинг қай даражада ва қайси широтда фойдала ёки зарарли эканлиги тадқиқ ва тарғиб этиш ҳамда фойдала тоқималарини аниқлаб, тиббиёт соҳасига кенг жойли қилиш лойиқ келди. Дорифунқлар-да минерологиянинг мазкур янги — табобат минерология-си соҳасини талабаларга чу-қурроқ ўргатиб бориш ҳам мақсадга мувофиқдир.

Мажон
ЭГАМБЕРДИЕВ,
геология-минералогия
фанлари доктори.

КЎРИНМАС ОВЧИЛАР

ЛОНДОНДАН 150 қақиримлик масофада Клофил деб атала-диган бир қишлоқча бор, унинг тарихи узок мезгилга бориб тақалади.

Тулки ови қадимда туманли Альбион аҳолисининг энг қизи-қарли машғулотиридан бири бўлган. Мана, неча ўн йиллардан буён тулки ови мавсуми бошланган кун ХII асрда қурилган ибодатхона харобаларидан — овчилар овга қақирш учун чала-диган шохнинг овози, ундан кейин итларнинг вояуллагани, от-ларнинг қишқинагани дўпур-дўпурини одамлар аниқ-тиник эши-тадилар. Овоз, шовқин-сурон эшитилди-ю, бироқ ҳеч ким ит-ларни ҳам, отларни ҳам ва хатто овчиларни ҳам бирор марта кўришмаган.

Полициячилар бир неча мартаба хатто харобазорни ўраб олиб, ҳаммаёқни ағдар-тўнтар қилишди, бироқ ҳеч нарса топи-ша олмади. Аммо харобазор атрофидати қишлоқларда яшовчи одамлар ҳамон ўша товушларни аниқ эшитишмоқда. Маҳаллий аҳоли қадим аждодларимиз тулки овига чиқиди, деб гурурла-ниб таъкидлашади.

САВОЛ ВА ЖАВОБЛАР

Мен уйқумда алаҳсираб, бетоқатлаб қилчман.
Бир ўртюлм ўрнингиз алмаштирсин, деб маслаҳат
берди, шу тўғрисида?

А. Тошбеков,
Янгийул шаҳри.

ОЛИМПЛАРНИНГ айтишларига қараганда ериинг мағнит майдони ётган одамнинг уйқусига ва руҳиятига кучли таъсир этар экан. Шунинг учун ўрин солганда боштомон шарққа қара-ган бўлиши керак. Ахир ота-боболаримиз қиёлга қараб ойғи-нгни узатма, деб бекорга айтишмайдилар. Шу маслаҳатларга амал қилсангиз уйқунгиз ширин бўлади ва тиниқиб турасиз. Ақсинча, бошини шимол томонга қаратиб ётсангиз кунни билан ланж бў-либ юрасиз, бош оғрийди, ўзингизни лоҳас сезасиз. Шундай қилиб, эринмасдан жойингизни ўзгартиринг, ётиш олдидан хо-нангизни шамоллатинг, уйқунгиз тинч, осийиша ва ширин туш-лар кўришингизга биз қафилмиз.

Яқинда матбуотда машҳур Хитой деворининг
яна бир қисми топилганлиги тўғрисида ўқиб қол-
дим. Шу тўғрисида кенероқ маълумот берсангиз.

Қ. АХМЕДОВ,
Чиноз тумани.

МАТБУОТ хабарларига қараганда хитой заминшунослари Хи-той деворининг яна қатта бир қисмини топшибди. Яқин-яқин-ларчага узунлиги 5 минг километрлик машҳур Хитой девори шимолий Хитойнинг Хэбэй вилояти Шаньхайгуан шаҳрида ту-ғайди деб ўйлашарди. Яқинда олимлар бу деворнинг «М» хар-фига ўхшаш қатта қисмининг ҳам топилша муваффақ бўлишди. Шундай қилиб, Хитой деворининг узунлиги 6 минг километрга етди.

Маълумки, қадимги Хитойнинг бу меъморий обидаси ми-лоддан аввалги IV—III асрларда бунёд этилган бўлиб, у бир неча асрлар давомида қурилган. Мамлакатнинг гарбидан ши-молигача қўзилган бу девор ташқи дўшманддан ҳимоя қилиш учун хизмат қилган. Деворнинг ластки қисмининг эни 6,5, юқо-ри қисминини эса 5,5 метр. Буюк Хитой девори бир неча марта таъмирланган бўлиб, ҳозир ҳам яхши аҳволда сақланмоқда.

Тошкент Давлат университетининг кимё факультетида талабаларга билим бериш билан бирга чуқур илмий тадқиқотлар ҳам олиб борилади. Суратда: факультет органик кимё кафедрасининг мудири, профессор, Нью-Йорк фанлар академиясининг аъзоси Қудрат Аҳмедов шогирдлари билан. Даврон АХМАД олган сурат.

XXI АСР ҚАЧОН БОШЛАНАДИ?

ЎЗБЕКИСТОН Фанлар академияси Астрономия институтидан бизга маълум қилишларича, бир қар-ашда осон туюлган бу савол билан кўпчилик му-рожаат қилаётган экан. Хуллас, 2000 йил — бу XX асрнинг охириги йили ҳисобланади. 2001 йилнинг 1 январь 00 соатидан эътиборан янги — XXI аср сар-ҳисоби бошланади.

XX аср тугашига санокли йиллар қолди. Биз барча — ҳозирги замондошларимизга янги асрни тинчлик, осийишталлик ва бахт-саодатмандлик бил-лан кутиб олиш ва яшаш ҳаммамизга насибу рўзи айласин.

Кейинги археологик қазиниш-лардан аниқланишича, бетон би-рининг марта тахминан, 7600 йил бурун пайдо бўлган. Сербияни-нг Лепенски Вир деган маска-нидан ўша замон қулбаларининг гордондан ишланган поли казиб очилди. Ана шу пол чамаси, пиш-ган оҳақтош, шағал ва қумдан сув аралаштириб тайёрланган бўлиши керак. Сўнг бу «таби-дий бетон» устидан қурилиш қорамоси қурилган. Натижада, нихоятда мустаҳкам плита — пол ҳосил бўлган. Ўтказилган қазини-ша вақтида қатта қулбалардан бирида шундай плиталар топил-ди, битта плитанинг бўйи 7 ме-тр, эни 5,5 метр бўлиб, вази 60 тоннага яқинлиги аниқланди.

● **БЕТОН.** Ҳозирги куннинг асосий қурилиш ашёларидан ҳи-سوبланган бетонни кўпчилик яқинда пайдо бўлган, деб ўйлай-ди. Аммо бетон қурилиш ашёси сифатида узок қадимдаёқ маъ-лум бўлган. Фикримизнинг да-латини тарихда шунини айтиш ки-фойки, Римдаги машҳур қанализ-ация милоддан бурунги 550 йилда бетондан қурилган. Ман-бааларга қараганда, бетон ми-лоддан бурунги II ёки III асрда кенгрок қўллана бошлаган. Да-стлаб юнёнлар томонидан поца-лан деган вулкон жинсидан, шу-нингдек оҳақтош, қум ва сувдан тайёрланган.

ҚАДИМ замонлардан бўён хазиналарни яши-рининг энг ишончли жойи мақбаралар ҳисоб-ланган. Бойлиқлар қанчалик кўп бўлса, қабрлар-нинг ўзини ҳам яширишган. Мана, хазиналарни муваффақиятли яширишга мисоллар. улар ҳали-гача ер қаърида изопарини кутиб ётибди.

● 410 ЙИЛДА Калабрия- ўша тундаёқ қатл этилган.

да вестатлар қиро-ли Ларих I вафот этади, у бундан ол-дин Римни талон-та-рож қилган эди. Гот-лар хазина изловчи-лар қазида яхши бил-ганларидан ўз до-ҳийлари қабрини ҳеч ким тополмайдиган даражада яширишга интилаганлар. Улар дарё сувиини тўсиб, унинг тубида чуқур қабр қазишади. Сўнг унга ол-тин тобуг ва бехисоб ха-зинани қўшиб, суени очиб юборишади. Чуқур сув қат-лами ва шиддатли оқим хазина-қабрининг энг ишо-нчли «қўриқчилари» бўл-ди. Бу сирдан воқиф хиз-маткорларнинг ҳаммаси

● 453 ЙИЛДА кўҳна туркийлар аждоди бўлган ҳўнлар доҳийси, Европада «Худонинг газаб»и деб ном таратган Атила вафот этади. Унинг жасадини ав-вал олтин тобугга, уни ку-муш тобугга, бун эса те-мир тобугга жойлашади. Сўнг уларни топишга

ри яқинида қадимги олимпеклар қабиласи мақилқидида бўлган, қай тарзда иситилган, деган са-воллар ҳар қимчи ҳам қизикти-риши табиий. Гап шундаки, ҳам-мон тепалик ён бағрига уйилган кичик горчадан еки шох-шабба-дан қурилиб, усти ҳайвон тери-си билан ёпилган кичик қулба-дан иборат бўлган. Бу буг ҳам-мон бўлган, ерга қиздирилган тош қолланган-да, устига совуқ сув селишган. Қўмилётган ки-ши бундай ҳаммондан чиқа со-либ, қўнчана ўзини дарёга таш-лаган, сўнг яланғоч ҳолда ўти-раверган. Ана шундай ҳаммон-да бир вақтинг ўзида икки-уч киши қўмилди олган. Ҳаммонда ювниганда иштатиладиган су-гурни ва ўғлардан асалган ўнға хос мочалча ҳам қадимий ҳисоб-ланади.

● **КОМПАКС.** Бундан қарийб ўттиз йил муқаддам Мексика мамлакатининг Веракурс штати-даги ҳозирги Сан-Лоренсо шах-ман. Хўш, ибтидоий давр ҳаммо-ни қандай кўринишда бўлган, қай тарзда иситилган, деган са-воллар ҳар қимчи ҳам қизикти-риши табиий. Гап шундаки, ҳам-мон тепалик ён бағрига уйилган кичик горчадан еки шох-шабба-дан қурилиб, усти ҳайвон тери-си билан ёпилган кичик қулба-дан иборат бўлган. Бу буг ҳам-мон бўлган, ерга қиздирилган тош қолланган-да, устига совуқ сув селишган. Қўмилётган ки-ши бундай ҳаммондан чиқа со-либ, қўнчана ўзини дарёга таш-лаган, сўнг яланғоч ҳолда ўти-раверган. Ана шундай ҳаммон-да бир вақтинг ўзида икки-уч киши қўмилди олган. Ҳаммонда ювниганда иштатиладиган су-гурни ва ўғлардан асалган ўнға хос мочалча ҳам қадимий ҳисоб-ланади.

● **КОМПАКС.** Бундан қарийб ўттиз йил муқаддам Мексика мамлакатининг Веракурс штати-даги ҳозирги Сан-Лоренсо шах-

фагин тегишли иззат-хурмат билан ерга қўйишган, қабр жойини сир сақлаш учун хўнлар ҳам барча дафн ишти-роқчиларини қатл этиш-ган.

● **ЖАҲОНГИР** Чингиз-хон ўзанда унинг мерос-хўрлари анча муруват кўрсатишган. Дунёни-не ярмини забт эт-ган саркарда ҳеч бир белгисиз бўлган қўла дафн этилади. Қабр-нинг бирор изи қо-лмаслиги учун ўн минг отдан иборат йилқини унинг устидан ҳайдашган.

Бу уч қабр остида қанча-қанча бойлик борлигини тасаввур этиш қийин. Қабр бири бутун бир давлатни бойитиб юбориши мумкин эди. Бир янги минг йил да-вомида не-не хазина излов-чилар уларни топишга уринмади дейсиз! Бироқ, аждодлар ҳисоб-китоби тўғри чиқди: қабрлар ҳа-нўзга қадар топилмади.

дай режа асосида бино қи-линган. Шўхбаза, олимпек-ларнинг диний эътиқодлари-дан далолат берувчи муҳим омиллардир. Шўнга қўра, му-тахассислар юқорида тилга олинган топилма қадимий компаснинг бир бўлаги бў-лиши ҳақиқатга жуда яқин эканлиги тасдиқлашмоқда. Қолаверса, мақкур охангра-бо бўлағидан учинг икки то-монга йўналган ўқимон таровига асосбонинг томон-ларини кўрсатувчи асосий «мил»дир.

Яқин вақтларгача даст-лабки компаслар илк бор Шарқда, Хан сулоласи ҳукм-ронлиги даврида яратилган, деб тахмин қилиб қилина-ди. Агар юқорида тилга олинган топилма туррасида-ги гаплар тўла тасдиқланса, компас дастлаб Шарқда эмас, балки Фарбдан чиққан деғишга тўғри келади.

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ
TOSHKENT HAQIQATI

Муассис:
ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ
ҲОКИМЛИГИ

Бош муҳаррир
Фатҳиддин
МУҲИДИНОВ

Манзилимиз:

700000, Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 32.

Телефонлар:

хатлар ва оммавий ишлар бўлими:
33-40-48
Эълонлар:
33-99-15, 36-57-27.

● Эълон ва билдирув-лардаги факт ҳамда да-лилларнинг тўғрилиги учун реклама ва эълон берувчилар масъулдир.